

بررسی شاخص‌های مؤثر بر آموزش نوین معماری در دانشگاه‌های نسل سوم به روش دلفی مورد مطالعه: دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره

تاریخ دریافت: ۱۳-۰۶-۱۴۰۱، تاریخ پذیرش: ۰۹-۰۷-۱۴۰۱ (صفحه ۳۴-۲۳)

مرتضی اسماعیلی*، مرجان مهدوی**، محیا عبدالمحمیدی***

چکیده

با توجه به پیشرفت روزافزون فناوری و تلاش هرچه بیشتر برای به خدمت گرفتن امکانات و اختراعات اخیر در امر آموزش گریزناپذیر است. در این راستا مقوله‌ای که بیشتر باید به آن توجه شود؛ روش‌های نوین آموزشی است. این مسئله در رابطه با آموزش رشته‌هایی همانند معماری که وابستگی زیادی به ارتباط بیشتر و مؤثر استاد و دانشجو و همچنین امکانات آموزشی داشته است، اهمیتی دوچندان می‌یابد. پژوهش حاضر با هدف تبیین ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم و بررسی میزان برخورداری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره از این ویژگی‌ها، انجام می‌شود. این پژوهش از نوع کیفی بوده و از حیث نحوه جمع‌آوری داده‌ها توصیفی است. در این پژوهش به منظور افزایش اطلاعات در مورد موضوع پژوهش، از مصاحبه و تحلیل مبتنی بر روش دلفی استفاده می‌شود. جامعه آماری این پژوهش، اعضای هیئت علمی، استادان و دانشجویان دانشگاه سوره اند. در این راستا، نخست شاخص‌های مؤثر بر آموزش نوین معماری و مؤلفه‌های دانشگاه نسل سوم، شناسایی و دسته‌بندی شدند. سپس، این شاخص‌ها در پرسش‌نامه‌ای سازماندهی شدند و برای تأیید اعتبار در دو دور به یک پنل دلفی که دور اول شامل ۲۴ نفر که دربردارنده ۱۳ نفر از اعضای هیئت علمی و استادان و ۱۱ نفر از دانشجویان ارشد دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره و دور دوم که شامل ۱۹ نفر (۹ نفر از استادان و اعضای هیئت علمی و ۱۰ نفر از دانشجویان ارشد) سپرده شد. همچنین هدف دیگر پژوهش، بررسی میزان تحقق‌پذیری مقولات دانشگاه نسل سوم در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره است که عبارتند از: ۱. مهارت‌آموزی، ۲. کارآفرینی ۳. استقلال همه‌جانبه، ۴. تعامل دانشگاه با جامعه، ۵. خلاقیت و ایده‌پردازی، و با در نظر گرفتن روش‌های آموزش معماری که بر میزان یادگیری تأثیر می‌گذارد، نقش فناورگونه آموزش و عناصر تأثیرگذار آن بررسی می‌شوند. **کلیدواژگان:** دانشگاه نسل سوم، دانشگاه سوره، آموزش نوین، معماری.

* استاد مدعو دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره. (نویسنده مسئول) Email: ismaeili@yahoo.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد معماری داخلی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره

*** کارشناس ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

مقدمه

هماهنگی و انطباق بیشتر میان تحصیلات و نیازهای جامعه رهنمون شد. از سوی دیگر با بهره بردن از ایده‌های علمی منابع انسانی دانشگاه، راه‌اندازی شرکت‌های دانشگاهی می‌توان با برقراری ارتباط با صنعت از مزایای دوسویه‌ای استفاده کرد. فارغ‌التحصیلان دانشگاه توسط صنایع جذب می‌شوند و با داشتن رابطه تنگاتنگ با دانشگاه از تحقیقات کاربردی آن بهره خواهد برد و همین‌طور صنعت به عنوان کمک‌کننده مالی جهت انجام تحقیقات منطبق با نیازهای خود در دانشگاه‌های کارآفرین، می‌تواند به امر تحقیق و پژوهش‌های کاربردی شتاب بیشتری دهد (ابراهیم‌پور و همکاران، ۱۳۹۱)؛ بنابراین، با توجه به موقعیت و جایگاه جدیدی که دانشگاه‌ها به دست آورده‌اند و نیز مأموریت‌های جدیدی که به دانشگاه‌ها محول شده است، ایجاد و انجام یک سری تغییرات و اصلاحات در ساختارهای دانشگاه‌ها برای ظهور قابلیت‌های جدید در آنها ضروری است (فریدی، ۱۳۹۶).

در این مقاله ابتدا به بررسی نقش آموزش عالی و تبیین ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم و عوامل مؤثر در کارآفرینی پرداخته می‌شود؛ سپس ارتباط بین تحقیقات دانشگاهی و کارآفرینی و همچنین عواملی که منجر به تبدیل یک دانشگاه به دانشگاه کارآفرین می‌شوند، بررسی می‌شود.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های انجام یافته در زمینه دانشگاه نسل سوم و آموزش‌های نوین به بررسی ویژگی‌ها و شاخص‌های این نوع دانشگاه با رویکرد توصیفی-اسنادی است. همچنین مطالعات قبلی به بررسی بخشی از عوامل شکل‌گیری دانشگاه کارآفرین پرداخته‌اند. برگزاری همایش‌هایی در سطح ملی مبین اهمیت و ضرورت مطالعات تخصصی به منظور آسیب‌شناسی و ارائه راهکارهای علمی و عملی برای بهبود وضعیت آموزش معماری ایران است. تاکنون تعداد زیادی مقاله و رسالهٔ پایانی در خصوص آموزش معماری از منظرهای مختلف به نگارش درآمده است، که به فراخور موضوع به بررسی جنبه‌ها و مبانی نظری، و شیوه‌های آموزش طراحی پرداخته‌اند؛ برخی به بررسی برنامه درسی و نحوه آموزش در آغاز آموزش آکادمیک ایران پرداخته‌اند (Carlhian, 1979؛ حجت، ۱۳۹۱). بررسی برنامهٔ درسی و جایگاه آن در گرایش‌های رشته معماری مورد توجه گروهی از معماران بوده است (صدافتی و حجت، ۱۳۹۸).

در هزاره سوم و به سبب تحولات محیطی و به خصوص دگرگونی در نظام‌های اقتصادی و توسعه و گسترش علم و فناوری، آموزش عالی با افزایش تقاضای اجتماعی برای حضور در دانشگاه‌ها مواجه شده است. بر همین اساس و طی سالهای گذشته تلاش‌های زیادی برای بهبود میزان دسترسی و تضمین برابری صورت گرفته است. با سیاست توسعه کمی، تعداد مراکز آموزش عالی و تعداد جمعیت آن با رشدی فزاینده مواجه بوده است، اما سایر عوامل نظام آموزش عالی از توانمندی و کارایی مناسبی برخوردار نبوده است (فاضل، ۱۳۹۶).

نظام‌های آموزشی به عنوان بارزترین نمود سرمایه‌گذاری نیروی انسانی، نقش اصلی را در تربیت و تأمین نیروی انسانی کارآمد بر عهده دارند. این نظام‌ها سهم قابل توجهی از بودجه هر کشور را به خود اختصاص می‌دهند و نقشی تعیین‌کننده در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه دارند. از این رو، اطمینان از کیفیت مطلوب عملکرد آنها به منظور جلوگیری از هدر رفتن سرمایه‌های انسانی و مادی و نیز داشتن توانایی رقابت در دنیای آینده که در آن کیفیت مهم‌ترین مؤلفه برای ادامه حیات هر سازمان است، ضرورتی انکارناپذیر دارد (رضایی و رهسپار، ۱۳۸۸).

به طور کلی می‌دانیم آموزش خوب و بهینه در معماری یکی از موارد مهمی است که در پیشرفت معماری تأثیر بسزایی دارد. نظام آموزشی جدید که بر مبنای هرم آموزشی شکل گرفته است و از آموزش همگانی شروع می‌شود تا به مقاطع دانشگاهی میرسند طی یک برنامه منسجم افراد را برای روند شکل‌گیری در جامعه آماده می‌کند (عقیقیان و همکاران، ۱۳۹۴). روند تکنولوژی و فناوری اطلاعات در حوزهٔ مختلف فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جامعه تأثیرگذار بوده است و تأثیر خود را در حوزه‌های آموزشی نشان می‌دهد (مطلق و بهروزنیا، ۱۳۸۸). در دنیای پرتلاطم امروز مشکل اساسی کشورهای کم توسعه یافته و در حال توسعه، عدم هماهنگی میان فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و نیازهای جامعه و صنعت است که این عامل باعث رشد بیکاری و در پی آن هم سو نشدن با کشورهای توسعه یافته است. به منظور حل این مشکل به عنوان اولین و اساسی‌ترین نهاد می‌توان دانشگاه‌ها و شیوه عملکرد آنها را مطرح کرد. به عبارتی با تبدیل دانشگاه‌ها به دانشگاه‌های نسل سوم، علاوه بر تربیت دانش‌آموختگان کارآفرین و نوآور، می‌توان به سمت

متخصص مورد نیاز جامعه، ترویج و ارتقای دانش گسترش تحقیق و فراهم کردن زمینه مساعد برای توسعه کشور است. دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی نه تنها به دلیل تربیت نیروی انسانی متخصص، بلکه به جهت گسترش مرزهای دانش و از دیدگاه‌های رشد شخصی، ملی و بین‌المللی مورد توجه هستند. آموزش عالی کم‌وبیش در تمام کشورها اهداف کلی و اساسی مشخص شده زیر را دنبال می‌کند:

الف. انجام پژوهش‌های بنیادی، علمی و کاربردی به منظور گسترش علم و دانش در جامعه؛

ب. تربیت و تأمین نیروی انسانی ماهر، متخصص و کارآمد مورد نیاز بخش‌های مختلف جامعه؛

ج. تسهیل تحقق اهداف اجتماعی و فرهنگی و اعتلای سطح فرهنگی جامعه.

اهمیت آموزش عالی با کیفیت بالا در رشد و توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور بر هیچ کس پوشیده نیست. بحث در مورد بهبود و ارتقای کیفیت آموزشی، به‌ویژه در دانشگاه‌ها امر دشواری است زیرا در این مسیر باید عوامل متعددی را مورد بررسی قرار داد. دستیابی به مواردی که بتواند به ارتقای کیفیت آموزشی کمک کند، نیازمند تغییرات اساسی در سیستم آموزش عالی و آموزش‌وپرورش است. به منظور ایجاد این تغییرات باید به عوامل مهمی مانند برنامه‌ریزی دقیق، اعتبارات و زمان توجه کرد. برای اینکه دریایم دانشگاه‌های ما تاچه اندازه در تحقق اهداف آموزش عالی موفق بوده‌اند، باید منصفانه و از روی عقل و منطق به بررسی کیفیت آموزش عالی در ایران پرداخت (مدهوشی و نیازی، ۱۳۸۹).

امروزه برای دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی پنج وظیفه اصلی در سطح بین‌المللی ترسیم شده است و نقش دانشگاه‌ها را از تک‌نقشی و تک‌نهادی، به چند نقشی و چند نهادی تبیین کرده‌اند. مهم‌ترین این وظایف و نقش‌ها عبارت‌اند از: آموزشی، پژوهشی، خدماتی، انتشاراتی و رشد حرفه‌ای (مدهوشی و نیازی، ۱۳۸۹).

آموزش عالی ایران نیز با مشکلاتی دست به گریبان است که یکی از ابعاد آن، افزایش رشد کمی بدون توجه به کیفیت در آموزش عالی است. یکی از دلایل این امر، توسعه نیافتگی سازمانی دانشگاه‌ها در ایران است. این توسعه نیافتگی را می‌توان هم در ابعاد کلان آن (مانند ضعف‌های مربوط به استقلال دانشگاهی، آزادی عملی، فرهنگ اجتماع علمی و

گزارش‌های زیادی در رابطه با کارآفرینی دانشگاهی و دانشگاه کارآفرین و پیاده‌سازی مدل‌های مختلف در دانشگاه‌های دنیا وجود دارد. این گزارش‌ها که چگونگی و ملاحظات پیاده‌سازی کارآفرینی دانشگاهی را در کشور خاص طرح می‌کند نشان دهنده آن است که در هر کشور با توجه به ملاحظات اقتصادی، سیاسی و در کل شرایط اجتماعی آن کشور، این پیاده‌سازی مسائل خاص خود را دارد و هر چند مدل‌ها کلی هستند ولی چگونگی پیاده‌سازی باید متناسب با شرایط محلی باشد. از طرف دیگر بسیاری از کشورها در تلاش برای آموزش برنامه‌ریزی شده کارآفرینی برای رشد آن هستند (اخوان هزاوه، ۱۳۹۱).

در این پژوهش با رویکرد آمیخته و با هدف اکتشافی از پیشینه برای تدوین و مستند کردن مسئله پژوهش، به صورت بخشی مجزا و برای مقایسه نتایج یافته‌های کیفی و کمی استفاده می‌شود. پژوهش حاضر با بررسی عمیق به دنبال ارائه یک معیارهای مطلوب و به طور نسبی همه جانبه جهت توسعه دانشگاه کارآفرین برای دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره است که در تحقیقات پیشین به آن پرداخته نشده است. در این چارچوب عوامل مطرح شده همراه راهبردها و پیامدهای توسعه دانشگاه کارآفرین مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند.

مبانی نظری

مفهوم دانشگاه

در فرهنگ‌های لغت و کتب مربوط به آموزش عالی، دانشگاه به مثابه نهادی برای آموزش عالی تعریف شده است که از سه ویژگی همزمان، یعنی وجود دانشکده‌هایی در رشته‌های گوناگون دانش، تسهیلاتی برای پژوهش استادان و دانشجویان و در نهایت، رتبه‌های آموزشی مختص دانشجویان و استادان برخوردار باشد تا بتواند به کمک شرایط فوق، به تولید و توسعه دانش و نه صرفاً ترویج آن، اقدام ورزد (قورچیان و همکاران، ۱۳۸۳). در کنار سه شرط فوق، دو شرط دیگر ارتباطات بین‌المللی میان آن مرکز علمی با دیگر مراکز علمی همجوار و سطح عالی و حرفه‌ای تعلیم و تولید دانش و علم، امکان مصداقیابی را دقیق‌تر و در عین حال سخت‌تر می‌کند (میرزایی، ۱۳۹۶).

کلیت آموزش عالی

اهداف و نقش آموزش عالی در کشور، تربیت نیروی انسانی

اول و نسل دوم، مأموریت جدید سودمندی دانش و خلق ارزش‌های جدید اقتصادی را مبنای سیاست‌ها و برنامه‌های خود قرار می‌دهد. کارآفرینی، مهم‌ترین ویژگی دانشگاه نسل سوم است. خروجی و رسالت دانشگاه نسل سوم، تربیت خود شاغل است (خورسندی طاسکوه، ۱۳۹۵).

دانشگاه‌ها را می‌توان، بر اساس رویکردها و ساختارهای اجرایی متناظر با رویکردهای مزبور، با یکی از سه ویژگی نسل اول (آموزش محور)، نسل دوم (پژوهش محور) و نسل سوم یا [نسل] پیشرو (فناور و کارآفرین) توصیف کرد (عنایتی و علی‌پور، ۱۳۹۳) در ادامه با یک مقایسه ساده بین دانشگاه نسل دوم و سوم، تعدادی از ویژگی‌های این دو نسل از دانشگاه بیان شده است. دانشگاه نسل دوم دو هدف عمده دارد که عبارت‌اند از پژوهش و تحصیلات و هیچ علاقه‌ای به استفاده از دانش ایجاد شده ندارد، اما در دانشگاه نسل سوم بهره‌برداری از دانش هدف اصلی است. در دانشگاه نسل دوم کار در بازار محلی است و دیگر دانشگاه‌ها به عنوان همکاران دیده می‌شوند اما در دانشگاه نسل سوم کار در بازار بین‌المللی است و بازار رقابتی است. دانشگاه‌های نسل دوم مؤسسات مستقل بدون لینک رسمی با سازمان‌های دیگر هستند اما دانشگاه‌های نسل سوم دانشگاه‌های باز هستند و با بسیاری از دانشگاه‌های دیگر همکاری دارند. در دانشگاه‌های نسل دوم، تحقیقات یکپارچه انضباطی و تسلط دانشکده برقرار است اما در دانشگاه نسل سوم تحقیقات فرارشته‌ای با میان رشته‌ای هستند. دانشگاه نسل دوم، دانشگاه ملی است اما دانشگاه نسل سوم دانشگاه جهان وطنی است. در دانشگاه نسل دوم تامین مالی توسط

منابع انسانی) و هم به نشانگان خرد و تفصیلی‌تر آن پرداخت. فقدان دانشگاه پژوهی در دانشگاه‌های ایران، یکی از ابعاد بسیار عینی به شمار می‌رود (میرزایی راینی، ۱۳۹۶).

نسل‌های دانشگاهی

تاریخچه دانشگاه‌ها را به سه نسل تقسیم می‌کنند، دانشگاه سنتی (آموزش محور و نسل پایه) که طی انقلاب اول، ظهور تحقیقات پایه در آن به وقوع پیوست و نسل اول دانشگاه در آن ایجاد شد. سپس این نسل، طی انقلاب دوم به ظهور تحقیقات کاربردی منجر شد و دانشگاه نسل دوم ایجاد شد که طی انقلاب سوم به دانشگاه نسل سوم بدل شد (فاتح راد و تقی پاری، ۱۳۸۴).

سنتی‌ترین نسل دانشگاه امروزی، گونه‌ای است که به آن، دانشگاه نسل اول گفته می‌شود. رسالت محوری این نسل از آموزش عالی، تمرکز روی آموزش، دانش آکادمیک است. تربیت و تأمین نیروی انسانی ماهر و متخصص معیت رشد اقتصادی، برجسته‌ترین مسئولیت حرفه‌ای دانشگاه در قبال جامعه است. در حقیقت، دانشگاه نسل اول، یک دانشگاه تکنیسین‌پرور تلقی می‌شود. دانشگاه نسل دوم به دانشگاهی گفته می‌شود که پژوهش محور است و تولید دانش در کنار آموزش، مهم‌ترین رسالت آن است. نظریه‌پردازی و تولید دانش، خلق تکنولوژی‌های نوین و هدایت جریان‌های پژوهشی، مهم‌ترین مأموریت این گونه از دانشگاه است. بنابراین، دانشگاه نسل دوم را باید دانشگاه پژوهش‌پرور خواند. دانشگاه نسل سوم، علاوه بر حفظ مأموریت‌های نسل

جدول ۱. ویژگی‌های نسل‌های دانشگاهی، مأخذ: Wissema, 2009.

ویژگی‌ها	نسل اول	نسل دوم	نسل سوم
هدف	آموزش	آموزش و پژوهش	آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی و اقتصادی
ارزش	دفاع از حقیقت	کشف طبیعت	خلق ارزش
روش	اسکولاستیک	دانش مدرن و تک‌رشته‌ای	دانش مدرن و میان‌رشته‌ای
خروجی	حرفه	حرفه و دانشمند	حرفه، دانشمند و کارآفرین
مدیریت	رئیس	هیأت علمی پاره وقت	مدیریت حرفه‌ای
ساختار سازمانی	گروه‌های میلیتی، دانشکده و کالج	دانشکده	نهادهای دانشگاهی و پژوهشکده‌ها

و مقررات، دسترسی به سرمایه و ذی‌نفعان خارجی، تغییرات صنعتی و نیاز صنایع شناسایی شده‌اند (دنتون، ۱۳۹۵).

آموزش

وسيله انتقال مواريت كهن فرهنگي، اخلاقي، ديني و عرفاني هر جامعه است. فرهنگ اقوام مختلف بر آموزش صحيح استوار است. هدف از آموزش و پرورش، توسعه افكار انسانها و ايجاد ژرف‌نگري و خلاقيت، خودآگاهي، آزاداندوشي و تعالي در جامعه است. فرهنگي كه همراه با تفكر انسان گرايانه به وسيله آموزش انتقال ييابد، به اسقرار روابط مطلوب و حسن تفهيم و همبستگي فكري و پرورش اندیشه‌ها و تعالي شخصيت انسان مي‌انجامد (سيف، ۱۳۸۶). آموزش به معني آموختن، ياددادن و تعليم در برابر تربيت است (معين، ۱۳۹۵). آموزش تجربه‌اي است مبتني بر يادگيري و به منظور ايجاد تغييرات نسبتاً پايدار در فرد، تا او را قادر به انجام كار و بهبودبخشي توانايي‌ها، تغيير مهارت‌ها، دانش، نگرش و رفتار اجتماعي كند. بنا بر اين آموزش به مفهوم تغيير دانش، نگرش و تعامل با همكاران است. آموزش مستلزم استفاده از برنامه‌هاي پيش بيني شده‌اي است كه شايستگي‌هاي موجود در كاركنان را تقويت و موجب كسب دانش، مهارت و توانايي‌هاي تازه در فرد مي‌شود، به گونه‌اي كه بهبود عملکرد شغلي را تسهيل مي‌كند (سيدجوادين، ۱۳۸۱).

كارآفريني

واژه كارآفريني از كلمه فرانسوي «اينترپردره»^۱ به معنای «متعهد شدن» نشأت گرفته است. صاحب‌نظران تعريف مختلفی از كارآفريني ارائه کرده‌اند كه در اينجا به برخي از آنها اشاره مي‌شود. بنا بر تعريف واژه‌نامه دانشگاهي وستر^۲، كارآفرين كسي است كه متعهد مي‌شود مخاطره‌هاي يك فعاليت اقتصادي را سازمان دهی، اداره و تقبل كند. «شومپتر»^۳ كارآفرين را فردي مي‌داند كه تركيبات جديدي را در توليد ايجاد مي‌كند و كارآفريني را عرضه كالايي جديد، روشي جديد در فرآيند توليد، ايجاد بازاری جديد، يافتن منابع جديد و ايجاد هرگونه تشكيلات جديد در كسب و كار مي‌داند (ابراهيم‌زاده و همكاران، ۱۳۸۷).

مفهوم كارآفريني

در دانشگاه مستقيماً متأثر از نظريه سازمان كارآفرين بوده و مباني

دولت انجام مي‌گيرد و دولت در اين دانشگاه‌ها دخالت دارد اما دانشگاه نسل سوم بدون تأمين مالي مستقيم دولت و همچنين بدون دخالت دولت است (ميرزايي رايني، ۱۳۹۶).

دانشگاه نسل سوم

دانشگاه نسل سوم كه به مفهوم كنش كارآفرينانه در راهبردها، ساختارها، ديده‌گاه‌ها و عملكردهاي يك دانشگاه است، مؤسسه‌اي خود مولد است كه منابعش را خود تأمين مي‌كند و فارغ‌التحصيلان را به جامعه عرضه مي‌كند كه دانش را در کنار پژوهش‌هاي كاربردي به خدمت مي‌گيرند و با نوآوری، كار مي‌آفرينند. براي اين دانشگاه‌ها در نظام آموزش عالي مدرن، بايد تغييراتي را در ساختار، تكنولوژي و رفتار نظام مديريت آموزش عالي، آن هم با درك صحيحي از هنجارها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و باورهاي آن صورت داد (Wissema, 2009).

در واقع، دانشگاه‌ها به عنوان متولي اصلي پرورش نيروي متخصص جامعه، نقش كليدي و تعيين كننده در توسعه كارآفريني در کشور دارند، از اين رو يكي از مهم‌ترين و جديدترين مأموريت‌هاي كليدي دانشگاه‌ها توسعه و پرورش كارآفرينان بالقوه است (رضوي و زالي، ۱۳۸۸). هرچند، دانشگاه‌ها خود تحت تأثير مستقيم تغييرات و دگرگوني‌هاي محيطي هستند ولي به عنوان غني‌ترين مراكز علمي و پژوهشي در توليد دانش و فناوري همواره در تحولات اقتصادي، اجتماعي و فرهنگي نقش بارزي داشته‌اند و فعاليت‌هاي آنان به نيازهاي جامعه و ارتباط با دو قطب دولت و صنعت پيوند خورده است. در اين عرصه، دانشگاه نسل سوم (كارآفرين) نقش مهمي را، هم به عنوان توليد كننده و هم نهاد انتشاردهنده دانش، ايفا مي‌كند (اخوان هزاوه، ۱۳۹۱).

عوامل شكل دهنده دانشگاه نسل سوم

عوامل محيط بيروني، همه ارکان و عواملی که در خارج از سازمان قرار دارند و با توجه به عمليات سازمان، ذيربط تلقی می‌شوند. هر سازمانی با برقراری ارتباط مواد خام، پول، نیروی کار و انرژی را به صورت درون‌داد یا داده از محیط خارج می‌گیرد و آنها را به کالا یا خدمات تبدیل می‌کند و آنها را به صورت برون‌داد یا ستاده وارد محیط خارج می‌کند (دنتون، ۱۳۹۵). در این تحقیق شاخص‌های بین‌المللی شدن آموزش، تجاری‌سازی ایده‌های دانشگاهی، جهانی شدن و اقتصاد رقابتي، قوانين

دانشگاه کارآفرین

در این بخش تمرکز بر توصیف دانشگاه کارآفرین است که بر مبنای تعاریف ارائه شده توسط افراد مختلف بیان می‌شود. البته دانشگاه‌های کشور ما بخصوص دانشگاه‌های بزرگ را نمی‌توان دانشگاه کارآفرین نام گذاشت زیرا اهداف و برنامه‌های آنها هرچند علاقه به گرایش به مسئله کارآفرینی دارد ولی متمرکز روی این مسئله نیست. دانشگاه کارآفرین دانشگاهی است که برنامه و اهدافش را بر این مبنای تنظیم می‌کند. در دانشگاه‌های ما در داخل کشور به خاطر گرایش عمومی به مسئله کارآفرینی، علاقه‌هایی ایجاد شده است و شاید بتوان گفت کارآفرینی دانشگاهی در آنها در حال شکل‌گیری است. شاید با این علاقه‌ها در آینده برخی دانشگاه‌ها را در داخل کشور دانشگاه کارآفرین بتوان نام نهاد. در حال حاضر دانشکده‌های کارآفرینی و همینطور گروه‌های کارآفرینی در دانشگاه‌ها به نحوی ضمن بررسی و آموزش اصول و ضوابط کارآفرینی دانشگاهی، بعضاً نمونه‌هایی از عملکرد دانشگاه کارآفرین را به نمایش می‌گذارند. مثلاً دانشجویان دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران از رشته‌های مختلف در تلاش برای تمرین کارآفرینی هستند.

دانشگاه کارآفرین مکانی است که مشاغل جدید بر مبنای خلاقیت و ابتکار در آن خلق می‌شوند. این مرکز از افراد کارآفرین حمایت میکند. این حمایت شامل حمایت آموزشی، مالی، و بازاریابی است. در نتیجه کارآفرینان امکان دسترسی به کتابخانه‌ها، آزمایشگاه‌ها و... را پیدا می‌کنند. در چنین دانشگاه‌هایی برای سرمایه‌گذاران امکاناتی فراهم می‌شود تا مراکز جدید کسب و کار را فراهم آورند، با آنها همکاری می‌شود تا مشکلات آنها پیش بینی شده و از فرصت‌های به دست آمده استفاده کنند [که] خود تجربه ارزشمندی در حیطه مالی و بازاریابی است. مشاغلی که از این دانشگاه‌ها بهره‌مند می‌شوند مسلماً در توسعه فناوری جدید پیشرو خواهند بود. این فناوری‌ها در تولید کالاها به کار رفته و منجر به بالا رفتن سطح استاندارد زندگی خواهد شد. دانشگاه کارآفرین باید به بازار دسترسی داشته باشد و از تجارب افراد صاحب تجربه در بازار کمال بهره‌برد؛ همچنین وجود افراد توانا و شایسته، علاقه‌مند و خلاق در چنین مجموعه‌هایی ضروری است. در این مراکز ارتباطات افراد و گروه‌ها به صورت باز و افقی و معمولاً غیررسمی است. وجود جلسات برای تبادل اطلاعات و فعالیت‌ها ضروری است و از ایده‌های جدید و خلاق استفاده می‌شود. هرچند که باید

نظری آن نیز از مفاهیم و اصول بنیادین آن نشأت گرفته است. با این وجود، مفهوم دانشگاه کارآفرین به تدریج تمایز و استقلال خود را بازیافته و امروزه به عنوان یک حوزه مشخص و تعریف شده علمی در مجموعه ادبیات آموزش عالی شناخته می‌شود (تقی‌پور و مرادی، ۱۳۸۵). در بخش آموزش عالی، برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به موضوع کارآفرینی توجه داشته است، لذا تصویب طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور (کاراد) انجام شده که به فعالیت‌هایی در سطح برخی از دانشگاه‌های کشور منجر شده است (طالبی و زارع بکتا، ۱۳۸۷). وزارت علوم، پژوهش‌ها و فناوری مسئولیت پیگیری و اجرا و امور مادی موضوع کارآفرینی در دانشگاه‌ها را به سازمان سنجش و آموزش کشور واگذار کرده است (مرادی، ۱۳۸۲).

کارآفرینی در دانشگاه

امروزه، تقریباً تمامی سازمان‌ها با محیطی پویا روبه‌رو هستند که تغییرات سریع فناوری، کوتاه شدن چرخه زندگی تولید و جهانی شدن از مشخصه‌های بارز آن تلقی می‌شود، در چنین محیطی، سازمانها، به‌ویژه سازمان‌هایی که فناورمحور هستند، خلاقانه‌تر و نوآورتر از قبل برای زنده ماندن، به رقابت پرداخته و توسعه فرهنگ کارآفرینی را به عنوان یک سازوکار مهم در نظر گرفته‌اند (قهرمانی و همکاران، ۱۳۹۰).

در بحث پیاده‌سازی کارآفرینی سازمانی در دانشگاه دو دیدگاه مطرح است. در دیدگاه اول، دانشگاه به مثابه بنگاه اقتصادی است و کارآفرینی سازمانی در دانشگاه مانند کارآفرینی سازمان‌های انتفاعی تعریف می‌شود. در این رویکرد، باگذشت زمان، چون مدیران و رؤسای دانشگاه‌ها با وضعیت دشوارتری مواجه می‌شوند، وجوه دولتی کاهش می‌یابد و میزان پاسخگویی در مورد استفاده از این وجوه افزایش می‌یابد، بنابراین دانشگاه‌ها باید گزینه‌های دیگری را برای ایجاد درآمد و پشتیبانی از مأموریت‌شان جست‌وجو کنند. یکی از این گزینه‌ها روی آوردن به دانشگاه کارآفرین است. در این حالت، دانشگاه‌ها باید نوآور و پیشگام باشند و ریسک‌پذیری را نیز در خود تقویت کنند. لازم است تا یک روش بازاریابی راهبردی اتخاذ کنند و آن را در فعالیت‌های مدیریت خود جای دهند. در دیدگاه دوم، دانشگاه کارآفرین ایجاد محیطی برای حمایت فعال از کاربرد دانش و برانگیختن رفتارهای کارآفرینانه در میان تمام اعضا و ساختارهای مجموعه دانشگاهی است (اخوان هزاه، ۱۳۹۱).

تجربه در ارائه مشاوره‌های لازم در عرصه‌های کسب و کار دانش‌بنیان، فعالیت می‌کنند، بنابراین در دانشگاه‌های پیشرو، ثروت حاصل از فعالیت شرکت‌های زایشی دانشگاه، می‌تواند در قالب یک فرآیند هم‌افزا در خدمت تأمین منابع مالی لازم برای حمایت‌بیش از پیش از پژوهش و تولید دانش قرار بگیرد. امروز، نقش تعیین‌کننده دانشگاه‌های نسل سوم در رشد و توسعه کشورها و ارتباط بسیار نزدیک آن با توسعه اقتصادی و همچنین استفاده از ظرفیت دانشگاه‌ها در خلق، جذب، اشاعه و استفاده از فناوری، به یک باور عمومی تبدیل شده است. به همین لحاظ در اکثر کشورهای جهان، دولت‌ها به هدف‌گذاری، سیاست‌گذاری و اولویت‌بندی در این زمینه اهتمام می‌ورزند (میرزایی رایینی، ۱۳۹۶).

روش پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاصل از نوع توصیفی-تحلیلی است؛ در تبیین شاخص‌های مؤثر بر آموزش نوین معماری در دانشگاه‌های نسل سوم. همچنین برخی اطلاعات تحقیقی از طریق بررسی مدارک و شواهد، منابع و اسناد کتابخانه‌ای، گردآوری شده است. نوع داده‌ها در این تحقیق شامل آموزش در دانشکده معماری دانشگاه سوره است.

توزیع پرسش‌نامه در بین افراد و دریافت بازخورد کنترل شده پاسخ‌ها از آنان، اساس کار است و ناشناس ماندن خبرگان، بازخورد و تکرار، سه اصل دلفی معرفی شده‌اند. به زبانی ساده، در روش دلفی^۴ یک پرسش‌نامه طی یک یا چند دور بین مشارکت‌کنندگان در پیمایش توزیع می‌شود تا در آخر بهترین پاسخ‌ها دریافت شود. عموماً روش دلفی برای موضوعاتی به کار می‌رود که دانش موجود ما نسبت به آن کم است. این روش عموماً به صورت ترکیبی با سایر روش‌های آینده‌پژوهی به خصوص «سناریونویسی» به کار گرفته می‌شود. رمز موفقیت روش دلفی در انتخاب درست خبرگان است. بر خلاف نظر سنجی‌های عمومی که مشارکت کنندگان، نمایندگان یک جمعیت بزرگ هستند، در دلفی خبرگان متعلق به حوزه مورد مطالعه هستند. به منظور درک وقایع آینده در یک حوزه علمی، دلفی روشی مناسب است. در این روش خبرگان با هم تعامل ندارند و هرکدام به طور مجزا به پرسش‌نامه پاسخ می‌دهند. مشکل اصلی دلفی پیداکردن خبرگانی است که وقت و حوصله کافی برای پاسخ دادن به پرسش‌نامه‌های متعدد را داشته باشند.

مکانیزم‌هایی برای ارتباط ایده‌های نو وجود داشته باشد و کار گروهی و سودمند محسوب شود (فریدی، ۱۳۹۶).

مزایای دانشگاه کارآفرین

- ارتباط مستمر و مؤثر با صنعت و جامعه؛
- استفاده صنعت از نوآوری‌های دانشگاه‌ها؛
- تأمین منابع مالی؛
- جذب سرمایه‌گذاران؛
- ریسک‌پذیری در قبال ایده‌های نو.

دگرپرسی نظام‌مند نهاد دانشگاه از نسل اول به نسل‌های بالاتر، فرآیندی حلزونی بوده و برخورداری از قابلیت‌های جدید نه تنها موجب بروز کاستی در تأکید کمی و به‌ویژه کیفی در سلسله‌مراتب آموزش و پرورش نمی‌شود، بلکه به عنوان یک ضرورت مؤکد و در یک روند پویا و هدفمند، ترغیب و تقویت می‌شود، به عبارت دیگر، پژوهش و تولید رکن اساسی تحقق دانشگاه نسل سوم است (عنایتی و عالی پور، ۱۳۹۳).

در دانشگاه‌های پیشرو (نسل سوم)، از رهگذر بستر سازی‌های سازمانی هدفمند و در یک رقابت تنگاتنگ در عرصه‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، رویکرد جذب کیفیت مدار بهترین دانشگاهیان و دانشجویان به عنوان سرمایه‌های اصلی و هویت بخش نهاد دانشگاه پیگیری می‌شود، چراکه افراد مسعد، ماهر و خلاق عناصر کلیدی موفقیت اقتصاد ملی هستند و در پیشرفت جوامع، نقش افراد، کلیدی‌تر از فناوری‌ها، مؤسسات و... است. بدین ترتیب حمایت از تحقیقات بنیادی، به عنوان هسته زایش دانش و ایجاد ظرفیت مفاهیم علمی، جایگاه محوری خود را در دانشگاه پیشرو حفظ می‌کند و این دانشگاه با فراهم آوردن شرایط و ملزومات همکاری‌های ساختارمند و پایدار با صنعت و به‌ویژه واحدهای پژوهش و توسعه وابسته به صنایع، ضمن اینکه در جذب قراردادهای صنعتی عملکرد موفقی دارند، بلکه با تکیه بر نوآوری و خلاقیت به عنوان نیروی محرکه بهره‌برداری از یافته‌های پژوهشی اصیل، دگرپرسی دانش به فناوری، تجاری‌سازی فناوری و تأسیس و راه‌اندازی شرکت‌های زایشی، در عرصه‌های توسعه کارآفرینی و تولید ثروت اقدام می‌کنند. در دانشگاه‌های نسل سوم، دفا تر انتقال فناوری مستقر در واحدهای آموزشی-پژوهشی دانشگاه، به عنوان نهادهای سازماندهی، شبکه‌سازی و ترویج فرهنگ نوآوری و نیز کاربرست تجارب افراد صاحب

به سمت آموزش‌های نو و پژوهش‌های کاربردی، به‌کارگیری فناوری‌های نوین و سایر مواردی که موجب تحول در رسالت، نقش و کارکردهای دانشگاه شده‌اند، ضرورت کارآفرینی دانشگاهی و ایجاد دانشگاه کارآفرین را به‌عنوان یکی از ابزارهای حیاتی، راهبردی و کلیدی آموزش عالی برای مواجهه با این تغییرات و فشارها، روشن و بدیهی کرده‌اند. دانشگاه کارآفرین که به مفهوم کنش کارآفرینانه در راهبردها، ساختارها، دیدگاه‌ها و عملکردهای یک دانشگاه بوده و به "دانشگاه نسل سوم" نیز معروف است، مؤسسه‌ای خود مولد بوده که برای کسب منافع، در روند گذر از "سازمان مبتنی بر هدایا و وابسته به نهادهای دیگر" است و فارغ‌التحصیلانی را به جامعه ارائه می‌دهد که دانش را در کار پژوهش‌های کاربردی به خدمت گرفته و با نوآوری، کار می‌کنند (همان).

ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم

ویژگی‌های دانشگاه‌های نسل سوم (نوآور و کارآفرین) را به شرح ذیل برمی‌شمرد:

- بهره‌برداری از دانش و تخصص دانشگاهی؛
- فعالیت در بازار رقابتی بین‌المللی؛
- فعالیت به‌عنوان یک دانشگاه باز و همکاری با شرکای متعدد؛
- انجام تحقیقات فرارشته‌ای و تشکیل و ارتقاء مؤسسات دانشگاهی؛
- سازمان‌های چند فرهنگی؛
- یک دانشگاه جهانی؛
- عدم دخالت مستقیم دولت در امور مالی و اداری دانشگاه. (اخوان هزاوه، ۱۳۹۱)

ویژگی بین‌المللی شدن دانشگاه

یکی دیگر از ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم، بین‌المللی شدن است. همزمان با پدیدهٔ جهانی شدن، ضرورت متحول شدن نهادهای آموزش عالی و تأکید بیشتر بر همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به عمل آمده است (بازرگان، ۱۳۸۶)

بین‌المللی کردن آموزش عالی شامل تسهیم فعالیت‌های علمی، ترویج نوآوری‌ها و در مقابل فرهنگ‌های مختلف با هدف بهبود زندگی و رفاه بشریت است. در آموزش عالی موفقیت دانشجو برای داشتن زندگی بهتر و بهبود زندگی سایر افراد

شاید بتوان پیمایش دلفی را در دو گام اصلی خلاصه کرد. گام نخست یا همان دور اول دلفی گامی است که پرسش‌نامه‌ها برای دریافت دیدگاه‌های جمع‌زبانی از خبرگان ارسال می‌شود. در گام بعدی دیدگاه‌ها پس از جمع‌آوری و طبقه‌بندی، این بار به همراه بازخوردهای اخذ شده از دور اول، برای خبرگان فرستاده می‌شود تا با توجه به رقابتی که میان دیدگاه‌ها وجود دارد، نظرات قبلی خود را مورد ارزیابی مجدد قرار دهند.

در پژوهش حاضر جامعه آماری عبارت است از ۱۳ نفر از استادان دانشکده معماری سوره و ۱۱ نفر از دانشجویان ارشد دانشگاه که به صورت تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شده‌اند. در مرحله اول پرسش‌نامه شامل ۲۰ سؤال با سؤالات بسته به صورت تستی میان افراد پخش و جواب‌های آنان جمع‌آوری شد. بعد از تحلیل پاسخ‌ها و تطبیق پنج مقولهٔ اصلی دانشگاه نسل سوم با ویژگی‌های موجود دانشگاه سوره پرسش‌نامه مرحله دوم که شامل ۲۰ سؤال، با سؤالات کیفی و تستی بود، طرح شد و در اختیار جامعه آماری هدف قرار گرفت. در نهایت باید گفت در مرحله تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد.

در راستای دستیابی به هدف پژوهش، در گام نخست، ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم و شاخص‌های آموزش نوین، شناسایی و بررسی شدند. مجموعاً هفت ویژگی برای دانشگاه‌های نسل سوم برشمرده شد. در این مقاله، بر پایه موضوع پژوهش، اعضای پنل با یاری تکنیک نمونه‌گیری غیر احتمالی و هدفمند شناسایی و گزینش شدند. پاسخ پرسش‌نامه‌های دور اول و دوم و اطلاعات اعضای پنل نزد نگارنده محفوظ است. معیارهای انتخاب متخصصان شامل تسلط نظری، تجربه، تمایل و توانایی مشارکت و دسترسی بوده است.

یافته‌ها

دلایل شکل‌گیری دانشگاه نسل سوم

فشارهای روزافزون بر دوش دولت‌ها و کاهش بودجه‌های دولتی در سال‌های اخیر، افزایش تعداد دانش‌آموختگان، بیکاری فزاینده و بحران اشتغال جوانان به‌ویژه تحصیل‌کردگان، تغییر در انتظارات متقاضیان ورود به دانشگاه‌ها، رقابت، نیازهای متغیر بازار، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی در مقابل افراد جامعه، انقلاب کیفیت و بهره‌وری، تغییر در دانش و ضرورت مدیریت دانش و تجاری‌سازی دانش، تحول در آموزش سنتی و گرایش

ارتباط به جهانی شدن در دانشجویان ایجاد شود و در این راستا، از فرصت‌های موجود در برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها، استفاده مؤثر به عمل آید. مفهوم اصلی پشتیبان این دیدگاه، نوعاً تحت عنوان پرورش سواد بین‌المللی است که به موجب آن، هدف اصلی برنامه‌های درسی در نظام آموزش عالی، تربیت شهروند جهانی است. **دوم**، اساساً بین‌المللی شدن، هدف اصلی بسیاری از نظام‌های آموزشی در سراسر جهان است. در این زمینه دو دسته فعالیت برای تحقق چنین هدفی باید دنبال شوند. این دو دسته فعالیت عبارت‌اند از مبادلهٔ وسیع استاد و دانشجو و بین‌المللی کردن پردیس دانشگاه. این فعالیت‌ها با یکدیگر ارتباط نزدیک دارند. هدف برنامه‌های همکاری بین‌المللی عبارت است از خلق و ایجاد فرصت‌های دانشجویان جهت رشد و توسعه اجتماعی و حرفه‌ای، ایجاد بینش و نگرش بین‌المللی در دانشجویان و ایجاد ارزش و اعتبار بیشتر برای رشته‌های علمی از طریق پژوهش‌های مشترک. بین‌المللی کردن پردیس دانشگاه شامل بین‌المللی کردن برنامه درسی، رویکردهای پداگوژیکی، فعالیت‌های اجتماعی بین فرهنگی و افزایش آگاهی و بینش فرهنگی دانشجویان، استادان و کارکنان است (میرزایی رابنی، ۱۳۹۶).

ضرورت توجه به کارآفرینی دانشگاهی

عوامل مختلفی نظیر افزایش تعداد دانش‌آموختگان مراکز عالی آموزش از یک سو کاهش بودجه دولتی در اواخر قرن بیستم، حاکمیت الگوی مدیریت دولتی نوین، دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه‌های دولتی را به چالش کشانده است. در یک جمع‌بندی و به طور خلاصه می‌توان بیان کرد که فشارهای روزافزون بر دوش دولت وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و کاهش بودجه دولتی در سال‌های اخیر، افزایش تعداد دانش‌آموختگان، بیکاری فزاینده و بحران اشتغال جوانان به‌ویژه تحصیل کرده‌ها، تغییر در انتظارات متقاضیان دانشگاه‌ها، رقابت، نیازهای متغیر بازار، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی در مقابل افراد جامعه، انقلاب کیفیت و بهره‌وری، تغییر در دانش و ضرورت مدیریت دانش و تجاری‌سازی دانش، ضرورت تحول در آموزش‌های سنتی و گرایش به سمت آموزش‌های نو پژوهش‌های کاربردی، ضرورت به‌کارگیری فناوری‌ها و سایر مواردی که موجب تحول در رسالت، نقش و کارکردهای دانشگاه‌ها شده است. ضرورت کارآفرینی دانشگاهی و ایجاد دانشگاه کارآفرین به عنوان یکی از ابزارهای حیاتی راهبردی و کلیدی آموزش عالی برای مواجهه با این

جامعه، حائز اهمیت است، بنابراین، دانشگاه‌ها باید فرصت‌های مناسبی را برای زندگی و آینده‌ای بهتر برای مردم و کشور فراهم کند. این موضوع بدون تعاملات ملی و بین‌المللی، فعالیت‌های مشترک و یادگیری‌هایی از جهانیان، غیرممکن به نظر می‌رسد. در سند چشم‌انداز کشور، ایران در سال ۱۴۰۴، در قالبی از تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل، برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری و متکی بر سهم منابع انسانی و سرمایه اجتماعی، به تصویر کشیده شده است (اسماعیل‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵).

بین‌المللی شدن آموزش

بین‌المللی کردن آموزش فرایندی است که شامل جنبه‌های بین‌المللی مختلفی در تحقیق، آموزش و فعالیت‌های اداری مؤسسات آموزشی سطوح متفاوت است. جنبه‌های بین‌المللی شامل موارد زیر است:

- دانشجویان: به‌کارگیری دانشجویان خارجی، سازمان برنامه‌های تبادل، همچنین جابه‌جایی خود دانشجویان؛
- هیئت علمی: تبادل هیئت علمی، برنامه‌های تحقیقاتی مشترک، تدریس در دانشگاه‌های خارجی، برنامه‌های آموزشی مشترک، سازماندهی دوره‌های فشرده؛
- مسائل مربوط به گواهینامه‌ها، شناسایی و اندازه‌گیری؛
- موضوعات مربوط با سیستم‌های اعتباری و شناخت بین‌المللی از آموزش، ارزیابی کیفیت آموزش؛
- همکاری بین‌المللی: برنامه‌های تبادل برای مدیریت و اداره منابع انسانی و مادی، خدمات مشاوره و اطلاعاتی و ارزشیابی رویه‌ها و زیرساخت‌ها (اخوان‌هزاوه، ۱۳۹۱).

بین‌المللی کردن برنامه درسی

در اولین برداشت از بین‌المللی کردن برنامه درسی، مراد از برنامه درسی، طرح یک درس یا دورهٔ آموزشی در سطح دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی است. به‌طور کلی براساس اسناد و منابع در دسترس، این برداشت از بین‌المللی کردن برنامه درسی به دو معنای کلی اشاره دارد: **اول**، بین‌المللی کردن برنامه درسی به معنای تلفیق و لحاظ کردن دیدگاه و چشم‌انداز بین‌المللی در برنامه‌های درسی موجود دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. در چنین وضعیتی تلاش عمده بر آن است تا جهت‌گیری‌های کلی برای پرورش دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و انگیزه‌ها در

۱. **بسترسازی برای نهادینه شدن تفکر کارآفرینی:** این مقوله شامل دو مقولهٔ فرعی است؛ یکی ایجاد بستر مناسب برای مهارت افزایی در قالب دوره‌های آموزشی؛ و دیگری تغییر نظام آموزشی و حرکت به سمت کاربردی کردن پژوهش‌ها است. می‌توان نتیجه گرفت که دانشگاه سوره به ویژگی کارآفرینی مجهز نیست و باید ترتیبی داده شود تا در کوتاه‌ترین زمان به این ویژگی دست یابد.

۲. **استقلال سیاسی و اقتصادی دانشگاه:** این مقوله شامل دو مقولهٔ فرعی است؛ یکی از بین رفتن تمرکزگرایی و افزایش اختیارات دانشگاه؛ و دیگری از بین رفتن بوروکراسی^۵ و برقراری دموکراسی^۶ است. در نتیجه می‌توان گفت دانشگاه سوره از این ویژگی بهره‌مند نیست و باید سیاست‌هایی تدوین شود که به آن دست یابد.

۳. **ارتباط دانشگاه با صنعت و جامعه:** این مقوله شامل دو مقولهٔ فرعی است؛ یکی بسترسازی برای طرح‌های مشترک با مؤسسات خارج از دانشگاه؛ و دیگری روش‌های تدریس و ارزشیابی مبتنی بر توانمندسازی دانشجویان جهت همکاری در حل مشکلات جامعه است. دانشگاه سوره نیاز به ارتباط بیشتر با جامعه را داشته و باید ارتباط خود را با جامعه و صنعت گسترش دهد.

۴. **حمایت از تشکیل شرکت‌های دانش بنیان و افزایش فرصت‌های مطالعاتی:** این مقوله شامل چهار مقولهٔ فرعی است که عبارت‌اند از ۱. ایجاد امکانات زیربنایی برای ارتباطات بین‌المللی، ۲. حمایت و پشتیبانی از اعضای هیئت علمی

تغییرها و فشارها را کاملاً روشن و بدیهی کرده‌اند (شریف‌زاده و عبداللّه‌زاده، ۱۳۹۴). محدودیت بودجه‌های دولتی دانشگاه‌ها را مجبور ساخته تا در فعالیت‌های تجاری‌سازی پژوهش‌ها، به عنوان شیوه‌ای برای کسب در آمد و کاهش وابستگی به بودجه‌های دولتی، مشغول شوند. مزایای اقتصادی حاصل از تجاری‌سازی پژوهش‌ها را به وضوح می‌تواند از طریق ایجاد شرکت‌های انشعابی و درآمدهای مالکیت فکری اندازه‌گیری شود. مؤسسات دانشگاهی به عنوان سازمان پاسخگو به نیازهای اجتماعی برای کمک به توسعه اقتصادی، می‌توانند وجهه عمومی‌شان را ارتقا دهند، یعنی نقشی کلیدی در رهبری نظام‌های نوآوری منطقه‌ای و ملی بر عهده بگیرند. این رفتار کارآفرینانه - مأموریت سوم - دانشگاه شرایطی را برای مؤسسات آموزش عالی فراهم می‌کند تا منابع بودجه‌ای گسترده‌تری را دریافت کند، بنابراین به عنوان یک دانشگاه کارآفرین عمل می‌کند (اخوان هزاوه، ۱۳۹۱).

تحلیل پرسش‌نامهٔ اول و دوم

در «جدول ۲» شاهد فراوانی سؤالات پرسش‌نامه دورهٔ اول و ارتباط آنها با هرکدام از شاخه‌های دانشگاه نسل سوم هستیم. پس از بررسی پاسخ به سؤالات پرسش‌نامه‌ها تاحدودی مشخص شد که ویژگی‌هایی که کمک می‌کند تا دانشگاه سوره هر چه سریعتر به دانشگاه نسل سوم تبدیل شود، در ۵ مقولهٔ اصلی به شرح زیر دسته‌بندی شده‌اند:

جدول ۲. توزیع سؤال‌های پرسش‌نامه دورهٔ اول، منبع: نگارنده.

شماره سؤال‌ها	تعداد سؤال‌ها	
۲، ۳، ۴، ۹، ۱۷، ۲۰	۶	امکانات و زیر ساخت‌های دانشگاهی
۱۲، ۱۶	۲	بهره‌برداری از دانش و تخصص دانشگاهی
۶، ۷، ۸، ۱۸	۴	فعالیت در بازار رقابتی بین‌المللی
۵، ۱۳، ۱۴، ۱۵	۴	فعالیت به عنوان یک دانشگاه باز و همکاری با شرکای متعدد
۱۰، ۱۱	۲	انجام تحقیقات فرارشته‌ای و تشکیل و ارتقاء مؤسسات دانشگاهی
۱	۱	سازمان‌های چندفرهنگی
۱۹	۱	عدم دخالت مستقیم دولت در امور مالی و اداری دانشگاه

است و آنچه اهمیت دارد این است که بتوانیم نیازهای پروژه را به درستی تشخیص دهیم و دریابیم که آیا زمینه عملی برای تأمین این نیازها از طریق دلفی وجود دارد؟ یا خیر؟ اهمیت این روش این است که با آن قادر خواهیم بود پیشرفتهای آتی در یک حوزه از علم و فناوری را تشخیص دهیم و با تکیه بر وفاق خبرگان، نسبت به آن اطمینان یابیم.

هدف از این پژوهش، بررسی ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم و میزان برخورداری دانشگاه سوره از این ویژگی‌ها است. نتیجه به دست آمده از دو دوره پرسش نامه به روش دلفی شامل اعضای هیئت علمی و دانشجویان ارشد نشان می‌دهد که این دانشگاه در برخی از ویژگی‌ها تا حدی پیشرفت و در برخی دیگر از ویژگی‌ها، که تعداد زیادی از آنها را شامل می‌شود، بسیار ضعیف است و هیچ کدام از ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم به صورت کامل و جامع در این دانشگاه برقرار نیستند.

پس دانشگاه سوره، همانند بسیاری از دانشگاه‌ها، یک دانشگاه نسل سوم نیست؛ زیرا هنوز به ویژگی‌ها و امکانات یک دانشگاه نسل سوم واقعی مجهز نیست و می‌توان گفت که هنوز در حال گذر از نسل اول (آموزش محور) و ورود به نسل دوم (پژوهش محور) است و با دانشگاه نسل سوم، فاصله بسیار زیادی دارد. پژوهش‌های داخلی که در مورد دانشگاه نسل سوم کار کرده‌اند، بیشتر بر ویژگی کارآفرینی تأکید داشته‌اند تا جایی که دانشگاه نسل سوم را دانشگاه کارآفرین نامیده‌اند و از بقیه ویژگی‌های مهم دانشگاه نسل سوم غافل مانده‌اند. تعدادی دیگر از ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم در پژوهش حاضر معرفی و مورد مطالعه قرار گرفت که عبارت‌اند از بهره‌برداری از دانش، رقابت بین‌المللی و ویژگی بین‌المللی بودن دانشگاه، برخورداری از تحقیقات فرارشته‌ای و میان‌رشته‌ای، سازمان چندفرهنگی با طیف متنوعی از دانشجویان، بهره‌مندی از شبکه (نت) و مجهز بودن به همه بانک‌های اطلاعاتی و استقلال.

در حوزه پژوهشی و سفرهای خارجی، ۳. تعامل با مؤسسات حامی انجام فعالیت‌های مشترک بین‌المللی، و ۴. ایجاد رقابت بین‌المللی در تعداد مقالات پر استناد است. در نهایت می‌توان گفت که دانشگاه سوره می‌تواند با داشتن ارتباط با شرکت‌های دانش بنیان، فارغ التحصیلان خود را در این نهادها مشغول به کار کند. پس باید ترتیبی داده شود که این نوع شرکت‌ها هرچه زودتر تشکیل شوند و با افزایش بودجه خود، فرصت‌های مطالعاتی دانشجویان و استادان را گسترش دهد.

۵. به روزرسانی دانشگاه: این مقوله شامل شش مقوله فرعی است که عبارت‌اند از ۱. پالایش کلیه سرفصل‌های دروس، ۲. تجدید نظر در تصمیم‌گیری‌های مدیریتی، ۳. افزایش تحقیقات فرارشته‌ای و میان‌رشته‌ای، ۴. ایجاد ساختارهای زیربنایی شبکه اینترنت، ۵. گسترش کار تیمی در حوزه داخلی و خارجی، و ۶. تدوین یک برنامه علمی و عملی همه جانبه و مبتنی بر نیازها و ضرورت‌ها و نظارت بر حسن اجرای برنامه‌ها است. دانشگاه سوره، هنوز هم تابع سیاست‌ها و قوانین گذشته است که به طور مداوم مورد بررسی و تجدید نظر قرار نمی‌گیرند. باید در این زمینه هم ترتیبی داده شود تا این دانشگاه از همه جهت و به طور مداوم مورد بازبینی و تجدید نظر قرار گیرد (میرزایی رایینی، ۱۳۹۶).

بحث و نتیجه گیری

این مقاله با طرح این سؤال آغاز شد که دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه سوره تا چه میزان از ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم برخوردار است. برای یافتن پاسخ سؤالات پس از کاوش در متون، نظرات صاحب‌نظران، دانش‌آموختگان و دانشجویان این رشته اخذ شد و پس از تحلیل آنها، پاسخ پرسش‌ها بیان می‌شود. محتوای آموزش معماری با سایر رشته‌های دانشگاهی متفاوت است. روش دلفی دارای یک ساختار کلی و منعطف

پی‌نوشت‌ها

1. Entrepredre
2. Wester University

3. Schumpeter
4. Delphi method

5. Bureaucracy
6. Democracy

فهرست منابع

برای تحقق اقتصاد مقاومتی، مجموعه مقالات همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، دانشگاه گیلان.

ابراهیم پور، حبیب حبیبیان، سجاد؛ جانعلی‌زاده چویستی، معصومه؛ رضمانی، محمدعلی (۱۳۹۱). پارک‌های فناوری و مراکز رشد، راهی

- دانش بنیان، نشریه توسعه کارآفرینی، شماره ۱.
- عقیقیان، محید؛ بذرافشان، سارا؛ غلامحسینی، بهناز (۱۳۹۴)، بررسی روش‌های نوین در آموزش مهندسی معماری، اولین کنفرانس بین‌المللی و چهارمین کنفرانس ملی آموزش مهندسی، دانشگاه شیراز.
- عنایتی، ترانه؛ عالی‌پور، علیرضا (۱۳۹۳)، پیشنهاد مدل مراکز رشد زایشی علوم انسانی دانشگاهی حرکت به سمت دانشگاه‌های نسل چهارم، نشریه رشد فناوری، شماره ۳۹.
- فاتح‌راد، مهدی تقی‌پاری، حمیدرضا (۱۳۸۴)، دانشگاه کارآفرین، نظام ملی نوآوری و توسعه مبتنی بر دانایی فصلنامه رشد فناوری، فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد، ۱ (۴)، ۲۵.
- فاضل، امیر (۱۳۹۶)، طراحی الگوی توانمندسازی منابع انسانی در آموزش عالی با رویکرد استقرار دانشگاه‌های نسل سوم و چهارم (مطالعه دانشگاه‌های منتخب)، نشریه راهبردهای آموزش (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۱۰ (۶)، ۴۵۵-۴۶۸.
- فریدی، محمدرضا (۱۳۹۶)، ارائه مدلی برای سنجش آمادگی مؤسسات آموزش عالی برای تبدیل شدن به دانشگاه نسل سوم (نوآور و کارآفرین)، نشریه پژوهش‌های آموزش و یادگیری (دانشور رفتار)، ۱۵ (۱)، ۲۳-۴۱.
- قهرمانی، محمد؛ خواجه‌لو، رشید؛ ابوچناری، عقیل (۱۳۹۰)، نقش رهبری تحولی در ارتقای دانشگاه به سازمان کارآفرین، نشریه توسعه کارآفرینی، ۴ (۴)، ۱۸۵-۲۰۴.
- قورچیان، نادر؛ آراسته، محمدرضا؛ جعفری، پریش (۱۳۸۳)، دایره‌المعارف آموزش عالی، تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، جلد اول.
- مدهوشی، مهرداد؛ نیازی، عیسی (۱۳۸۹)، بررسی و تبیین جایگاه آموزش عالی ایران در جهان، فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال دوم، شماره ۴، ۱۴۹-۱۱۳.
- مردوخی، (۱۳۹۱)، روش‌شناسی آینده‌نگری، تهران: اکسیر.
- مطلق، معصومه؛ بهروزنیا، پرستو (۱۳۸۸)، بررسی تأثیر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات ICT بر توسعه شهری: مطالعه موردی شهر اراک، مجله پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال سوم شماره ۲ (پیاپی ۱۷، تابستان ۱۳۸۸)
- معین، محمد (۱۳۸۵)، فرهنگ فارسی جیبی، گردآوری عزیزالله عزیزاده، چاپ سوم، ۵۲، تهران: راه‌رشد.
- موسوی، سید حسین (۱۳۹۷)، ارائه مدلی برای توسعه دانشگاه کارآفرین در دانشگاه‌های دولتی ایران.
- میرزایی رانی، زهره (۱۳۹۶)، تبیین ویژگی‌های دانشگاه نسل سوم و میزان دستیابی دانشگاه شهید باهنر کرمان به آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی آموزشی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۴ (۳)، ۱۰۶-۷۷.
- ابراهیم‌زاده، فریمان؛ احمدپورداریانی، محمود؛ جعفری، پریش؛ زالی، محمدرضا (۱۳۸۷)، ارائه الگوی مفهومی جهت تبدیل دانشگاه‌های کشور به دانشگاه کارآفرین، نشریه تولید علم، شماره ۶.
- اخوان هزاوه، فاطمه (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر آموزش عالی بر توسعه کارآفرینی دانشگاهی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مالی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- اسماعیل‌نیا، ندا؛ نادری، ابوالقاسم؛ آراسته، حمیدرضا (۱۳۹۵)، بررسی وضعیت موجود و مطلوب بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها از دیدگاه صاحب‌نظران (مورد دانشگاه تهران)، اندیشه‌های نوین تربیتی، دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۱۵۱-۱۱۵.
- تقی‌پور ظهیر، علی؛ حسن مرادی، نرگس (۱۳۸۵)، الگوی مناسب ایجاد دانشگاه کارآفرین، فصلنامه اقتصاد و مدیریت، ۲ (۶۹)، ۳۱-۴۱.
- حجت عیسی (۱۳۹۱)، مشق معماری، تهران: دانشگاه تهران.
- حسن مرادی، نرگس (۱۳۸۲)، کارآفرینی چالش جدید مدیریت آموزشی، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش، شماره ۳۶-۳۳.
- خزایی، س.؛ محمودزاده، ا. (۱۳۹۲)، آینده‌پژوهی، اصفهان: پارس ضیاء.
- خورسندی طاسکوه، علی (۱۳۹۵)، تحلیل مبانی نظری و اهداف بین‌المللی شدن آموزش عالی، فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال هفتم، شماره سوم، صص ۶۰-۲۷.
- دنتون، استیو براون، سالی (۱۳۹۵)، راهنمای عملی مدیریت کالج‌ها و دانشگاه‌ها، ترجمه بهناز مهاجران، محمدرضا فریدی، نوشین محمدرزاده، حسن رضایی، ارومیه: انتشارات دانشگاه ارومیه.
- رضایی، محمدرضا، رهسپار، طیبه (۱۳۸۸)، بررسی چگونگی ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد داراب، فصلنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی.
- رضوی، مصطفی؛ زالی، محمدرضا (۱۳۸۸)، بررسی تحلیلی آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، ۱۶ (۴)، ۸۲-۵۳.
- سید جوادین، سید رضا (۱۳۸۱)، مدیریت منابع انسانی و امور کارکنان، تهران: دانش.
- سیف، علی اکبر (۱۳۸۶)، روان‌شناسی نوین پرورشی، تهران: نشر دوران.
- شریف‌زاده، محمد و عبدالله‌زاده، غلامحسین (۱۳۹۴)، مؤلفه‌های توسعه آموزش کارآفرینی در نظام آموزش عالی کشاورزی، فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۳۲ (۳۲)، ۹۶-۱۱۲.
- صدقاتی، عباس؛ حجت، عیسی (۱۳۹۸)، محتوای آموزش معماری در ایران و میزان موفقیت دوره کارشناسی در انتقال این محتوا، فصلنامه معماری ایرانی، شماره ۱۵، بهار و تابستان ۹۸.
- طالبی، کامبیز، زارع یکتا، محمدرضا (۱۳۸۷)، آموزش کارآفرینی دانشگاهی و نقش آن در ایجاد و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط